

॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ अक्षहृदयज्ञं अक्षाणां अक्षाभिमानिदेवतायाहृदयवद्वशीकरणार्थो मंत्रः अक्षहृदयं येन ज्ञातेन धूतेऽक्षा अनुकूला भवन्ति संख्यानेराशीकृतानां पत्रपुष्पफलधान्यादीनां राश्यायामविस्तारोच्छ्रायायालोचनेन पाटीगणितरीत्या झटितितत्संख्याकथने ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ अनयोर्मध्येऽक्षाणां हृदयं परं श्रेष्ठं इतरत्तु त्वया पिज्ञायत इति भावः ऋतुः कालः तद्वच्छीघ्रगामिपणं

अथाब्रवीद्बाहुकस्तं संख्याय च विभीतकं ॥ ततो विदभान्यास्यामि कुरुष्वैवं वचो मम ॥ २१ ॥ अकाम इव तं राजा गणयस्वेत्युवाच ह ॥ एकदेशं च शाखायाः समादिष्टं मयानघ ॥ २२ ॥ गणयस्वाश्वतत्त्वज्ञततस्त्वं प्रीतिमावह ॥ सोवतीर्य रथात्तूर्णं शातयामास तं द्रुमं ॥ २३ ॥ ततः स विस्मया विष्टो राजानमिदमब्रवीत् ॥ गणयित्वा यथोक्तानि तावन्त्येव फलानि तु ॥ २४ ॥ अत्यद्भुतमिदं राजन दृष्टवानस्मिते बलं ॥ श्रोतुमिच्छामि तां विद्यां यथैतज्ज्ञायते नृप ॥ २५ ॥ तमुवाच ततो राजा त्वरितो गमनेनृप ॥ विद्ध्यक्षहृदयज्ञं मां संख्याने च विशारदं ॥ २६ ॥ बाहुकस्तमुवाचाथ देहि विद्यामि मां मम ॥ मत्तोपि चाश्वहृदयं गृहाण पुरुषर्षभ ॥ २७ ॥ ऋतुपर्णस्ततो राजा बाहुकं कार्यगौरवात् ॥ हयज्ञानस्य लोभाच्च तं तथैत्यब्रवीद्वचः ॥ २८ ॥ यथोक्तं त्वं गृहाणेदमक्षाणां हृदयं परं ॥ निक्षेपो मे श्वहृदयं त्वयिति श्रुत्वा द्रुमं क ॥ एवमुक्त्वा ददौ विद्यामृतुपर्णो न लाय वै ॥ २९ ॥ तस्याक्षहृदयज्ञस्य शरीरान्निःसृतः कलिः ॥ कर्कोटकविषं तीक्ष्णं मुखात्स ततमुद्धमन् ॥ ३० ॥ कलेस्तस्य तदार्तस्य शापाग्निः सविनिःसृतः ॥ स तेन कर्शितो राजा दीर्घकालमनात्मवान् ॥ ३१ ॥ ततो विषविमुक्तात्मा स्वरूपमकरोत्कलिः ॥ तं शत्रुमैच्छत्कुपितो निषधाधिपतिर्नलः ॥ ३२ ॥ तमुवाच कलिर्भीतो वेपमानः कृतांजलिः ॥ कोपं संयच्छन् नृपते कीर्तिं दास्यामि ते परां ॥ ३३ ॥ इंद्रसेनस्य जननी कुपिता मां शपत्पुरा ॥ यदा त्वया परित्यक्ता ततो हं भृशपीडितः ॥ ३४ ॥ अवसंतं त्वयिराजेंद्र सुदुःखमपराजित ॥ विषेण नागराजस्य दत्तमानो दिवानिशं ॥ ३५ ॥ शरणं त्वां प्रपन्नोऽस्मि शृणु चेदं वचो मम ॥ ये च त्वां मनुजालोके कीर्तयिष्यन्त्यतंद्रिताः ॥ मत्प्रसूतं भयं तेषां न कदाचिद्भविष्यति ॥ ३६ ॥ भयार्तं शरणं यातं यदि मां त्वं न शप्स्यसे ॥ एवमुक्तो नलो राजान्ययच्छत्कोपमात्मनः ॥ ३७ ॥ ततो भीतः कलिः क्षिप्रं प्रविवेश विभीतकः ॥ कलिस्त्वन्यैस्तदाऽदृश्यः कथयन्नैष धेनवै ॥ ३८ ॥

प्रियतेव्याप्रियतेव्यायच्छते देशांतरमनेनेति पर्णं वाहनं यस्येति ऋतुपर्णनाम निरुक्तिः अन्येतु ऋतानि सत्यानि गणितानि पर्णानि यस्येति पाठांतरं विप्रकल्प्य व्याकुर्वते ॥ २९ ॥ तस्याक्षहृदयज्ञस्येति सर्वेषां मंत्राणां तत्त्वं मनोमयकोशाख्यः सूत्रात्माऽतएव तं प्रकृत्य श्रूयते तस्य यजुरेव शिरः ऋग्दक्षिणः पक्षः सामोत्तरः पक्ष इत्यादि तमजानं तं हि अत्यंतं धर्मिष्ठमपि कलिर्बाधते न तु मंत्रज्ञमिति भावः ॥ ३० ॥ शापाग्निर्दमयंतीति सृष्टः स विषरूपः ॥ अनात्मवान् हृदयशून्यो मूढ इत्यर्थः ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ अदृश्य इति छेदः कथयन् कथां कुर्वन् ॥ ३८ ॥